

УДК 005.585:[658.15+65.012.8]

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

**Пойда-Носик Н.Н.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Ужгородський національний університет, м. Ужгород

**Пойда-Носик Н. Н. Научно-методические подходы до оценки уровня финансовой безопасности предприятия.**

Зроблено аналіз існуючих підходів до оцінки фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Основну увагу зосереджено на індикаторному, ресурсно-функціональному, програмно-цільовому (або інтегральному), ранговому та вартісному підходах до оцінки. Доведено, що рівень фінансової безпеки підприємства за індикаторним підходом оцінюється на основі порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з індикаторами (пороговими значеннями відібраних показників). Ресурсно-функціональний підхід базується на оцінці рівня використання фінансових ресурсів, достатності оборотних коштів за спеціальними критеріями (власні фінансові ресурси і позикові фінансові ресурси) та оцінки рівня виконання функцій (забезпечення високої фінансової ефективності діяльності підприємства, його фінансової стабільності і незалежності). Оцінка фінансової безпеки підприємства за програмно-цільовим підходом базується на інтегруванні сукупності показників, що визначають фінансову безпеку. При цьому використовується декілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний і багатовимірний аналіз. Ранговий метод передбачає, що оцінка рівня фінансової безпеки підприємства базується на використанні рангових ознак. Рівень фінансової безпеки підприємства за цим підходом розраховується в балах як сума добутків рейтингу кожного показника на клас, який визначається в залежності від значення нормативного показника. На основі аналізу переваг та недоліки всіх методичних підходів запропоновано стратегічно-цільовий підхід, який базується на оцінці рівня досягнення стратегічно важливих фінансових цілей (максимізація чистого грошового потоку, ринкової вартості підприємства, узгодженість основних фінансових інтересів учасників) та передбачає коригування фінансової стратегії розвитку відповідно до рівня фінансової безпеки. Указано на необхідність розробки єдиної методології оцінки фінансової безпеки підприємств у розрізі форм власності та з урахуванням галузевих особливостей їх функціонування.

**Пойда-Носик Н. Н. Научно-методические подходы к оценке уровня финансовой безопасности предприятия.**

Сделан анализ существующих подходов к оценке финансовой безопасности субъектов хозяйствования. Основное внимание сосредоточено на индикаторном, ресурсно-функциональном, программно-целевом (или интегральном), ранговом и стоимостном подходах к оценке. Доказано, что уровень финансовой безопасности предприятия за индикаторным подходом оценивается на основе сравнения фактических значений показателей финансовой безопасности с индикаторами (пороговыми значениями отобранных показателей). Ресурсно-функциональный подход базируется на оценке уровня использования финансовых ресурсов, достаточности оборотных средств по специальным критериям (собственные финансовые ресурсы и заемные финансовые ресурсы) и оценки уровня выполнения функций (обеспечение высокой финансовой эффективности деятельности предприятия, его финансовой стабильности и независимости). Оценка финансовой безопасности предприятия согласно программно-целевого подхода базируется на интегрировании совокупности показателей, определяющих финансовую безопасность. При этом используется несколько уровней интеграции показателей и такие методы их анализа, как кластерный и многомерный анализ. Ранговый метод предполагает, что оценка уровня финансовой безопасности предприятия базируется на использовании ранговых признаков. Уровень финансовой безопасности предприятия за этим подходом рассчитывается в баллах как сумма произведений рейтинга каждого показателя на класс, который определяется в зависимости от значения нормативного показателя. На основе анализа преимуществ и недостатков всех методических подходов предложено стратегически-целевой подход, который базируется на оценке степени достижения стратегически важных финансовых целей (максимизация чистого денежного потока, рыночной стоимости предприятия, согласованность основных финансовых интересов участников) и предусматривает корректировку финансовой стратегии развития в соответствии с уровнем финансовой безопасности. Указано на необходимость разработки единой методологии оценки финансовой безопасности предприятий в разрезе форм собственности и с учетом отраслевых особенностей их функционирования.

**Poyda-Nosyk N. Scientific and methodological approaches to assessing the level of financial security of an enterprise.**

The article examines the existing approaches to the estimation of financial security of entities. The main attention is focused at the indicator approach, resource-functional approach, program (or integral) approach, rank approach and the value approach. It is shown that according to the indicator approach the level of financial security of a company is evaluated based on a comparison of actual values of financial security with indicators (thresholds selected indicators). Resource-functional approach is based at an assessment of sufficiency of financial resources for working capital and also on evaluation of the functions (collateral high financial efficiency of a company, its financial stability

and independence). Assessing the financial security of an enterprise according to integrative approach envisages the integration of aggregate indicators on several levels and uses methods of analysis such as clustering and multivariate analysis. The rank method assumes that the assessment of financial security company is based on the calculation of the sum of multiplication scores rating of each indicator on a class that is determined in dependency from the normative parameter. Based on analyzing the advantages and disadvantages of mentioned approaches it is proposed strategically-targeted approach, based on an assessment of the level of achievement of strategic financial objectives (maximizing cash flow and market value of an enterprise, concurrence of key financial interests of participants etc.) and includes adjustments development strategies according to the level of financial security. It is pointed at the need of developing a common methodology for the assessment of financial security of enterprises considering their ownership and branch features of their functioning.

**Постановка проблеми.** В сучасних умовах існує значна кількість праць, присвячених проблемам оцінки економічної безпеки та її складових як на рівні держави, регіону, так і на рівні окремих господарюючих суб'єктів. Активізувалися останнім часом і дослідження, присвячені проблемам оцінки фінансової безпеки як окремої системної категорії та окремого об'єкту дослідження. Однак, на сьогоднішній день відсутній єдиний науково-обґрунтований підхід і методика оцінки фінансової безпеки підприємства, що обумовлено невизначеністю критеріїв та методичної бази розрахунку її індикаторів. У зв'язку з цим виникає проблема узагальнення та систематизації існуючих підходів до оцінки фінансової безпеки суб'єктів господарювання

**Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішеної проблеми.** Аналіз способів та показників оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання здійснюється в працях Т.Ю. Загорельської, Т.Б. Кузенко, О.В. Ареф'євої, Р.С. Папехіна. Огляд існуючих методів та методик, систематизація підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства зроблена в працях К.С. Горячевої, І.В. Журавльової, О.А. Кириченка, В.П. Решетило, В. Храпкіної. Однак, незважаючи на значну кількість праць, питання оцінки фінансової безпеки підприємства залишаються дискусійними.

**Метою статті** є дослідження та систематизація науково-методичних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства, визначення їх переваг та недоліків.

**Викладення основного матеріалу.** В даний час в науковій літературі різними авторами пропонується ряд методичних підходів до визначення рівня чи стану фінансової безпеки підприємства. При цьому, у переважній більшості випадків загальновідомі підходи до оцінки економічної безпеки переводяться в площину фінансової безпеки як основної складової економічної безпеки підприємства (далі - ЕБП) з відповідними інтерпретаціями. Відомими в економічній літературі підходами до кількісної оцінки рівня економічної безпеки підприємства, які трансформовані стосовно фінансової безпеки підприємства (далі - ФБП), є: індикаторний, ресурсно-функціональний, програмно-цільовий (або інтегральний), ранговий.

*Індикаторний* підхід полягає у формуванні системи індикаторів та розрахунку інтегрального індикатора, є найбільш застосованим на макрорівні (на рівні держави), що розкрито у Концепції економічної безпеки України [1], у роботах О.І.Барановського (для оцінки фінансової безпеки держави) [2, с.14] та В.Л. Тамбовцева (в загальних теоретичних рисах) [3-4]. Прихильниками цього підходу є також Т.М. Гладченко [5], М.Ю.Дмитрієва [6]. Проте інтерпретація такого підходу на рівні підприємства є абсолютно не розробленою і дослідження представлені Р.С. Папехіним [7] та К.С. Горячевою [8] відображають поверхневий характер. Адже при такому підході найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається при умові, що вся сукупність індикаторів знаходиться в межах граничних (порогових) значень. Однак, для підприємств дуже важко визначити ці граничні рівні, до того ж вони будуть різними для кожного окремого підприємства залежно від галузевих особливостей діяльності, форми господарювання та стану зовнішнього середовища. Крім того, серед науковців та практиків не існує єдиної думки відносно сукупності показників, що характеризують діяльність підприємства і відповідають певному рівню його фінансової безпеки. Правда, практично всі вказують на те, що існує зв'язок фінансової безпеки підприємства з фінансовою забезпеченістю його діяльності, тобто з його забезпеченістю фінансовими ресурсами.

Відповідно до *ресурсно-функціонального* підходу оцінка рівня фінансової безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання фінансових ресурсів (стосовно економічної безпеки – корпоративних ресурсів) по спеціальних критеріях. При цьому, як правило, виділяються функціональні складові безпеки, питома вага яких при визначенні сукупного критерію визначається на основі думки експертів, що свідчить про значний суб'єктивний вплив на рівень оцінюваної безпеки. Аналіз ресурсно-функціонального підходу до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства дозволяє стверджувати, що багато з його положень синонімічні підходам до оцінки ефективності використання ресурсів.

Наведені характерні риси притаманні ресурсно-функціональному підходу до оцінки ЕБП, розробленому Є.О. Олейніковим [9, с.143-158] та представленою також у працях С.Ф. Покропівного [10, с.469-472], С.М. Ільяшенко [11, с.14]. Подальші варіації даного підходу спрямовані на вирішення дискусійних питань щодо спектру функціональних складових економічної безпеки підприємства, переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки, методики визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику.

Деякі автори розглядають та оцінюють окремі складові фінансової безпеки підприємства (зокрема, бюджетну, грошово-кредитну, валютну, банківську, страхову та фондову [8]) з виділенням інтегрального показника. Інші досліджують окремі функціональні складові фінансової безпеки – інвестиційну [12], емісійну [13], які при цьому називають складовими економічної безпеки. На думку автора, ФБП як системна категорія

має внутрішню та зовнішню структурну будову. Внутрішню структуру складають елементи, які формуються під впливом внутрішнього середовища і залежать від управлінських рішень менеджерів та власників. До них належать такі функціональні складові, як операційна, інвестиційна, емісійна, кредитна безпеки, кожна з яких, у свою чергу, теж може бути представлена як сукупність підсистем. Зовнішня структурна будова представлена елементами, які значною мірою залежать від зовнішнього середовища і меншою мірою – від управлінських рішень менеджерів та власників. До таких елементів доречно віднести валютну, страхову, фондову, банківську, податкову (бюджетну), інтерфейсну безпеки. Грошово-кредитну безпеку, на нашу думку, недоречно виділяти на рівні підприємства, оскільки це категорія більшою мірою є складовою фінансової безпеки на макrorівні. Якщо мова йде про грошові розрахунки та їх безпеку, то якщо вони пов'язані з кредитними відносинами – доречно вживати термін «кредитна безпека», а якщо пов'язані з розрахунками та взаємодією з контрагентами, то науковці [14-15] використовують термін «інтерфейсна» безпека.

Відносно переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки, то, як вказує Н.П.Карачина [16, с.323], кожен прихильник ресурсно-функціонального підходу пропонує власну концепцію щодо кількості, сутності та аналітичної формули показників, що обумовлено суб'єктивною позицією або специфікою досліджуваної галузі. Це підтверджує аналіз літературних джерел, який показує, що розроблені методики оцінки економічної безпеки апробувались на торговельних підприємствах [17,18], виноробних підприємствах [19], кондитерських підприємствах [20], залізницях [21,22], авіакомпаніях [23], гірничо-збагачувальних комбінатах [24], стратегічних об'єктах [25]; окремо за формою власності – акціонерних товариствах [13, 26]. Методики оцінки фінансової безпеки апробувались в банківських установах [27-29], страхових компаніях [32], на промислових підприємствах [27, 31-32].

Поряд із цим, незважаючи на переважаючу більшість науковців, які віддають перевагу експертному методу при визначенні вагомості окремих функціональних складових ЕБП, деякі автори модифікують методику визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику. Відтак, О.М.Бондаренко пропонує здійснювати окремо ранжування внутрішніх та зовнішніх функціональних складових натуральними числами та за послідовністю рангів, які утворюють арифметичну прогресію, визначати вагу кожної складової з відповідним рангом [23, с. 14]. Водночас С.В.Капітула обґрунтовує доцільність розрахунку значення вагових коефіцієнтів відповідних локальних показників з урахуванням ризику щодо забезпечення необхідного (доцільного) рівня відповідних часткових показників економічної безпеки, в якості кількісної оцінки якого обирається коефіцієнт варіації, визначений на підґрунті часткових показників виробничої, фінансової та інвестиційної безпеки підприємства [24, с. 9]. Слід відзначити і достатньо ускладнений методичний підхід розрахунку сукупного критерію економічної безпеки запропонований Л.М. Зимою [25, с.7] та О.М. Бондаренко [23, с.16]. Очевидно проведений аналіз наявних варіацій ресурсно-функціонального підходу переконує у відсутності об'єднуючих позицій науковців та формуванні взаємозамінних методик оцінки економічної безпеки, хоча натомість доцільно було б сконцентрувати увагу на доповнюючих та уточнюючих елементах. Це сприяло б інтегруванню наукових розробок у формування єдиної методики оцінки економічної безпеки за ресурсно-функціональним підходом [16, с.324].

Підхід до оцінки рівня економічної безпеки, який базується на принципах й умовах *програмно-цільового* управління і розвитку, запропонований до використання В. Забродським [33]. Відповідно до цього підходу оцінка економічної безпеки підприємства ґрунтується на інтеграції сукупності показників, що визначають економічну безпеку. При цьому використовується декілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний і багатовимірний аналіз. Такий підхід застосовується стосовно фінансової безпеки у працях [31, 34]. Даний підхід відрізняється високою мірою складності, яка зумовлена використанням математичного аналізу, що утрудняє його застосування в практичній діяльності підприємств. І якщо його використання в дослідній галузі дозволяє отримати достовірні результати оцінки рівня економічної (чи фінансової) безпеки підприємства, то в практичній діяльності підприємств це дуже складно. До того ж дуже складною є оцінка стійкості сукупного інтегрального показника при заданій області його зміни. Такий підхід дозволяє оцінити рівень економічної безпеки підприємства з позиції математика, а не менеджера.

Ще одним методом оцінки фінансової безпеки підприємства є *метод ранжування*. Його сутність полягає в тому, що рівень фінансової безпеки підприємства розраховується в балах як сума добутків рейтингу кожного показника на клас, який визначається в залежності від значення нормативного показника, тобто оцінка рівня фінансової безпеки підприємства базується на використанні рангових ознак. Ускладнює процес оцінки фінансової безпеки підприємства за даним методом суб'єктивізм при здійсненні відбору індикаторів фінансової безпеки та невизначеність процесу формування діапазону нормативних значень показників. Також цей метод не дає змогу отримати інформацію про загальний рівень фінансової безпеки підприємства.

Враховуючи переваги та недоліки всіх вище розглянутих методичних підходів, необхідно підкреслити статичність та вибірковість їх результатів, відсутність у розрахунках оцінок здатності підприємства до розвитку. У зв'язку з цим, автор вважає за доречне запропонувати *стратегічно-цільовий* підхід, який повинен базуватися на оцінці рівня досягнення стратегічно важливих фінансових цілей (максимізація чистого грошового потоку, ринкової вартості підприємства, узгодженість основних фінансових інтересів учасників) та передбачає коригування фінансової стратегії розвитку відповідно до рівня фінансової безпеки. Необхідність розробки такого підходу підтверджує той факт, що останнім часом серед дослідників проблем метрології фінансової безпеки підприємства вирізнявся так званий *вартісний* підхід, який дозволяє здійснити оцінку принципово з іншого боку, а саме з позиції можливості нарощувати капіталізацію підприємства, збільшувати його ринкову вартість. Вартісний підхід до управління фінансовою безпекою підприємства сформувався у межах погляду на

підприємство як особливий інвестиційний товар, який володіє корисністю та вартістю для інвесторів. Виходячи з цього, безперечною ознакою фінансової безпеки підприємства є розмір його вартості. Ключовою метою управління фінансовою безпекою підприємства в межах цього підходу є максимізація вартості підприємства, а особливістю застосування - бачення перспектив розвитку підприємства як ознаки управління його майбутнім.

**Висновки.** Таким чином, за результатами огляду наукової літератури, присвяченої проблемам фінансової безпеки підприємства та оцінки її рівня, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день не існує єдиної методики оцінки фінансової безпеки підприємства. Для отримання повної інформації про рівень фінансової безпеки підприємства необхідне застосування сукупності методів, оскільки відокремлено жоден з них не надає повну інформацію для прийняття управлінських рішень і планування заходів, спрямованих на поліпшення фінансової безпеки підприємства. Подальші наукові дослідження доцільно зосередити на розробці єдиної методології оцінки фінансової безпеки суб'єктів господарювання у розрізі форм власності, організаційно-правових форм господарювання та галузевих особливостей. При цьому при формуванні системи показників-індикаторів фінансової безпеки, що складають критеріальну базу, на нашу думку, повинні враховуватися такі моменти: можливість використання параметрів усіма зацікавленими суб'єктами фінансових відносин; сумісність з чинною системою статистичного обліку, планування і прогнозування; простота для використання при поточному моніторингу фінансової безпеки і прогнозування впливу факторів, що детермінують фінансову безпеку.

#### Список використаних джерел:

1. Концепція економічної безпеки України / НАН України; Інститут економічного прогнозування / В.М. Геєць (підгот.). – К.: Логос, 1999. – 56 с.
2. Барановський О. Визначення показників фінансової безпеки / О.Барановський // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – №8. – С. 14–16.
3. Тамбовцев В. Объект экономической безопасности России // Вопросы экономики. – 1994. – № 12.
4. Тамбовцев В. Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура проблемы / В. Л. Тамбовцев // Вестник Московского ун-та. Сер. 6 «Экономика» – 1995. – №3. – С. 3–9.
5. Гладченко Т.М. Економічна безпека підприємницької діяльності./ Т.М.Гладченко// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – Вип. 26. – К.: ВПЦ “Київський університет”, Інститут міжнародних відносин, 2001. – С. 295-299.
6. Дмитриева М.Ю. Безопасность финансового рынка России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www.sbcinfo.ru](http://www.sbcinfo.ru)
7. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия: Дис... канд. экон. наук: 08.00.10 / Роман Сергеевич Папехин; [Волгоградский гос.унив-т]. - Москва: РГБ, 2007. –176 с.
8. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць.Т.10. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – с. 288-295.
9. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность): учеб.-практ. пособие / Российская экономическая академия им. Г.В. Плеханова / Е.А. Олейников (ред.) – М.: Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.
10. Економіка підприємства: [підручник] / [За ред. С.Ф.Покропівного]. – [2-е вид., перероб. та доп.] – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
11. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке/ С.Н.Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12-19.
12. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Автореф. дис... докт. экон. наук: 08.01.01 / Володимир Іванович Кириленко; [Київс. нац. ун-т ім.В.Гетьмана]. – Київ, 2006. – 36 с.
13. Шульга І.П. Формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств: Дис... докт. экон. наук: 21.04.02./ Ірина Петрівна Шульга; [Унів-т економіки і права «Крок»]. – К., 2011. – 515 с.
14. Економіка підприємства : підручник / [Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Семенів О.М. та ін.]; за заг. ред. Й.М. Петровича. – Львів : “Новий Світ – 2000”, 2004. – 680 с.
15. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посібник / С.М. Ілляшенко.– 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
16. Карачина Н.П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств: Дис... докт. экон. наук: 08.00.04./ Наталія Петрівна Карачина; [Вінницьк.нац.техн.унів-т]. – Вінниця, 2011. – 612 с.
17. Омелянович Л. О. Економічна безпека торговельного підприємства: монографія / Л.О.Омелянович, Г. Є. Долматова. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 195 с.
18. Дем'яненко Г. Є. Економічна безпека торговельного підприємства: Автореф. дис... канд. экон. наук: 08.07.05 / Г. Є. Дем'яненко; Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2003. – 18 с.
19. Філіппова С.В. Особливості діагностики рівня економічної безпеки виробничих підприємств/ С.В.Філіппова, С.А.Нізяєва//Економіка харчової промисловості. – 2012. – №1(13). – С.16-21.
20. Піцур Я.С. Використання методики трендового аналізу в системі управління економічною безпекою корпоративних кондитерських підприємств [Електронний ресурс]/ Я.С.Піцур, О.С.Сенишин//Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – №1. – Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Nvldu\\_e/2009\\_1/09pyskkr.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvldu_e/2009_1/09pyskkr.pdf)

21. Плетникова І.Л. Визначення рівня і забезпечення економічної безпеки залізниці: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.04 / І. Л. Плетникова; Харківська державна академія залізничного транспорту. – Х., 2001. – 15 с.
22. Ейтутіс Г. Оцінка економічної безпеки залізничного транспорту / Г. Ейтутіс // Економіст. – 2009. – №1. – С. 56–58.
23. Бондаренко О.М. Оцінка економічної безпеки авіакомпанії: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.04 / О. М. Бондаренко; Національний авіаційний університет. – К., 2004. – 24 с.
24. Капітула С.В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів України): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / С. В. Капітула; Криворізь. техн. ун-т. – Кривий Ріг, 2009. – 20 с.
25. Зима Л.М. Організаційно-економічні механізми управління економічною безпекою підприємств стратегічного значення: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01./ Леонід Миколайович Зима; [Донецьк. нац. унів-т]. – Донецьк, 2004. – 12 с.
26. Франчук В.І. Теоретико-методологічні засади організації системи економічної безпеки акціонерних товариств: Дис... докт. екон. наук: 21.04.02./ Василь Іванович Франчук; [Львівс. держ. унів-т внутріш.справ]. – Львів, 2011. – 435 с.
27. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст]: Монографія. / За заг.ред. д.е.н., проф. А.О.Єпіфанова [А.О.Єпіфанов, Л.О.Пластун, В.С.Домбровський та ін.]. – Суми: ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.
28. Болгар Т.М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08./ Тетяна Миколаївна Болгар; [УАБС НБУ]. – Суми, 2009. – 21 с.
29. Артєменко Д.А. Механізм забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01./ Дмитрій Анатольєвич Артєменко; [Ростовський гос.універ-т]. – Ростов-на-Дону, 1999. – 30 с.
30. Єрмошенко А.М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Анастасія Миколаївна Єрмошенко; [Київ. нац. торгов.-екон. у-т]. — Київ, 2006. — 20 с.
31. Погосова М.Ю. Діагностування фінансової безпеки промислового підприємства: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Марія Юрївна Погосова; [Харків. нац. екон. унів.]. – Київ, 2010. – 20 с.
32. Пластун О.Л. Розвиток системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Олексій Леонідович Пластун; [Укр. академ. банк. спр. НБУ]. — Суми, 2007. — 21 с.
33. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес Информ. – 1999. – №15–16. – С. 35–37.
34. Кузнецова Т.В. Интегральная оцінка фінансової безпеки підприємства /Т.В.Кузнецова, Ю.Г.Ткачук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/prvse/2010\\_4/20.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_4/20.pdf)
- Ключові слова:** фінансова безпека підприємства (ФБП), підходи до оцінки ФБП.
- Ключевые слова:** финансовая безопасность предприятия (ФБП), подходы к оценке ФБП.
- Key words:** financial security of an enterprise (FSE), approaches to the estimation of FSE.

## УДК 504.03

### СТАЛЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

**Юсупова О. О.**, аспірант, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

#### **Юсупова О. О. Стале сільське господарство як важливий компонент екологічної безпеки.**

Показано, що хоча сільське господарство є джерелом існування значної кількості населення світу, в ньому переважають тенденції екстенсивного використання ресурсів та збільшення навантаження на навколишнє середовище. Це вимагає зміни моделі розвитку сільського господарства з метою зменшення його негативного впливу на навколишнє середовище, а також підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Метою статті є аналіз поняття сталого сільського господарства та його структурних елементів, а також впливу сталого сільського господарства на досягнення Цілей розвитку тисячоліття. Для реалізації сформульованої мети розглянуто еволюцію поняття сталого сільського господарства та різні підходи до його визначення. Виокремлено три ключові елементи сталого сільського господарства: економічну стійкість, екологічну стійкість, соціальну відповідальність. Економічна стійкість потребує від сільськогосподарських виробників використання методів, що позитивно впливають на продуктивність фермерського виробництва.